

Jan Voskens (1952-2016), een bijzonder mens

Het gezoem en gepiep van vele scooters volgepakt met mensen en waren, de geuren van houtskool en kretek die de neus doordringen, en vooral overall mensen. Als er één plek was waar Jan Voskens zich helemaal thuis voelde, dan lijkt het antwoord vanzelfsprekend: Indonesië liet een indruk op hem achter en dat was zeker wederzijds.

Toen bekend werd dat Jan Voskens overleden was stroomden de condoleances binnen. Vanuit alle windrichtingen kwamen de berichten die het nogmaals duidelijk maakten: de wereldwijde beweging tegen tuberculose is een bijzonder mens kwijt. Van Washington DC tot Jakarta werd met één stem gesproken; Jan Voskens was een daadkrachtig strijder tegen tuberculose, een warme collega en deskundig tropenarts en vooral een geweldig mens die als rolmodel voor de volgende generatie tbc-bestrijders

kan fungeren. De combinatie van zijn indrukwekkende expertise, bevlogenheid en empathische werkwijze was een goed voorbeeld van de 'op de patiënt georiënteerde aanpak' die prominente medische organisaties over de hele wereld nastreven.

Jan Voskens had gedurende zijn hele carrière een sterke internationale focus. Na zijn studie medicijnen werkte hij een aantal jaren als arts en medisch directeur in een ziekenhuis in Lesotho. Tijdens zijn werk voor de Nederlandse Lepra Stichting in Sulawesi in Indonesië, begin jaren 90, raakte hij betrokken bij een gezamenlijk project met KNCV Tuberculosefonds voor de invoering van de DOTS-strategie. Daarna was Jan Voskens drie jaar consulent voor het KIT, waar hij in 1997 zijn Master in Public Health behaalde. Gedurende vele jaren erna gaf hij er les aan de Nederlandse Tropen Cursus en Master Course Public Health.

In 1999 startte hij als consulent bij KNCV Tuberculosefonds en adviseerde overheden en NGO's in onder andere Kenia, Gambia, de Filipijnen, Laos, Indonesië, Botswana, Vietnam en Cambodja. In 2001 was hij verantwoordelijk voor het opstarten van het KNCV landenkantoor in Indonesië, waarvan hij later directeur werd. Sinds dat moment heeft Jan zich met grote passie ingezet voor de bestrijding van tuberculose in zijn nieuwe thuisland, Indonesië. Hij verrichte er baanbrekend werk op het gebied van de samenwerking met de private sector, onder meer als lid van de 'task force PPM (Public-Private Mix)' en de 'PPM core group' voor Zuidoost-Azië. Als Public Health specialist zag hij tuberculose niet alleen als een medisch maar vooral ook als een maatschappelijk probleem, dat vraagt om een aanpak op alle niveaus.

[vervolg op volgende pagina's]

Sterke Strijders

In Indonesië gaf Jan Voskens leiding aan het grootste KNCV-kantoor buiten Nederland. Hij maakte daarbij veel indruk door zijn persoonlijke en betrokken werkwijze. Patiënten bleven altijd centraal staan en hij was het meest in zijn element als hij tussen hen verkeerde. Niet alleen het contact tussen dokter en patiënt maar vooral ook het contact tussen patiënten onderling achtte Jan Voskens van groot belang. Hij steunde dan ook van ganser harte de oprichting, door voormalige patiënten, van de eerste Indonesische vereniging van multiresistente (MDR) tbc-patiënten, genaamd PETA oftewel Sterke Strijders. Inmiddels kunnen Indonesische MDR-tbc-patiënten steun bij elkaar vinden in patiëntenverenigingen op Sumatra, Sulawesi, Papua en verspreid over Java.

In Nederland kunnen patiënten in contact komen met lotgenoten via het door KNCV Tuberculosefonds geïnitieerde tbc-patiëntenplatform dat bijeenkomsten organiseert en een Facebook-pagina heeft. In Indonesië zijn patiëntenverenigingen van essentieel belang voor de MDR-tbc-patiënt in behandeling. De nood is hoog, daar waar de socio-economische impact van een behan-

deling voor tuberculose kan betekenen dat patiënten hun baan verliezen, hun familie niet kunnen onderhouden, of de bijwerkingen van de medicijnen het onmogelijk maken om zelfstandig naar het ziekenhuis te reizen. Vooral patiënten met MDR-tuberculose moeten bij de behandeling veel obstakels overwinnen. Stigma, bijwerkingen en kosten maken het ook voor de wel-

Samen staan we sterk

De verenigingen gebruiken de hulp van KNCV Tuberculosefonds en andere organisaties om een plek te krijgen binnen de landelijke dialoog over tuberculose en gezondheidszorg. Verder steunen de leden elkaar via een 'maatjes-systeem', wisselen ze ervaringen uit en gaan ze op huisbezoek bij patiënten die gestopt zijn, of dreigen te stoppen, met hun behandeling voor MDR-tuberculose. Samen staan we sterk is het credo, en de vechtlust is duidelijk af te lezen aan de namen van de Indonesische patiëntenverenigingen, zoals PETA ('Sterke Strijders'), TERJANG ('Blijf Vechten'), SEMAR ('Sterke Geest') en PANTER ('Geef Nooit Op').

Toespraak tot Amerikaans Congres

In 2015 sprak Uly Ulwiyah, oprichtster van één van de eerste Indonesische patiëntenverenigingen, op Wereld Stop Tuberculose Dag het Amerikaanse Congres toe om meer aandacht te vragen voor het lot van MDR-tbc-patiënten.

Profiel Jan Voskens

- studie medicijnen te Leuven
- assistent biomedisch onderzoek, KIT Amsterdam
- medisch directeur, St. James Mission Hospital, Lesotho
- directeur Primary Healthcare-project, Lesotho
- zes jaar in Indonesië voor de Nederlandse Lepra Stichting
- eerste samenwerking met KNCV Tuberculosefonds in Sulawesi
- Master in Public Health, KIT Amsterdam
- Public Health consultant in Azië, Afrika en Latijns-Amerika
- onderdirecteur TB CARE I
- directeur KNCV Tuberculosefonds Indonesië

willende patiënt erg moeilijk om de juiste hulp te vragen en de tot twintig maanden durende behandeling af te maken. Nu de diagnose van MDR-tuberculose sneller kan worden gesteld door nieuwe GeneXpert-laboratoriumtests is het Indonesische sterftcijfer tussen diagnose en behandeling enorm gedaald. Helaas is bijna een derde van de MDR-tbc-patiënten al te ziek, of weigert de behandeling uit angst voor bijwerkingen en socio-economische gevolgen.

Uit onderzoek door KNCV onder Indonesische patiënten met MDR-tuberculose bleek dat steun van een patiëntenvereniging cruciaal kan zijn voor het voltooien van de lange en zware behandeling. De Indonesische patiëntenverenigingen ondersteunen individuele patiënten en proberen hen te overtuigen van het belang van de behandeling, zodat ze er in ieder geval niet alleen voor staan. Via de patiëntenverenigingen krijgen zij van voormalige MDR-tbc-patiënten psychosociale ondersteuning, motivatie en een positief voorbeeld.

KNCV biedt patiënteninitiatieven ondersteuning, bijvoorbeeld bij de oprichting van de National Peer Educators Association, een organisatie die de belangen van patiënten behartigt en psychosociale ondersteuning biedt. ■

Praktische ondersteuning

Steun aan deelnemers door een patiëntenvereniging of 'Patient Support Group' is vaak praktisch en kleinschalig. Praktische ondersteuning van KNCV Tuberculosefonds gebeurt in de vorm van begeleiding bij het opbouwen van nationale en internationale erkenning als legitieme organisatie. Verder steunt KNCV de verenigingen met training, hulp bij kosten van de benodigde communicatie, het vergoeden van reiskosten en de huur van een ontmoetingsplek.

KNCV helpt als organisatie en als partner in TB-CARE I en Challenge TB programma's om patiënten zichzelf te laten ontwikkelen door middel van 'peer educator training': het trainen van vrijwilligers om rollen te vervullen als voorlichter, coach of bemiddelaar en te helpen met het opsporen van nieuwe MDR-tbc-patiënten.

Uit de vele reacties op het overlijden van Jan Voskens:

'He was a most remarkable human being; the brain the size of a small planet yet such a friendly and accommodating person to all.'

Richard Lumb, Institute of Medical and Veterinary Science, Australia

'He loved Indonesia and sacrificed a lot to dedicate his life to fighting TB there. His legacy will definitely live on in all his work.'

Cheri Vincent, USAID

'Een man die met z'n voeten in de klei heeft gestaan, heeft de kracht van overtuiging.'

Maarten van Cleeff, Director Challenge TB project, KNCV Tuberculosefonds

'At a goodbye party for some of the senior staff at NTP Indonesia late last year, there were tears shed for Jan, so great was his contribution to the country and to the mentoring of so many people locally.'

William Wells, USAID

'Zijn grote liefde voor Indonesië paarde hij aan een indrukwekkende professionele daadkracht. Zijn bijdrage aan de tbc-bestrijding in Indonesië is van blijvende betekenis.'

Jaap Broekmans, oud-directeur KNCV Tuberculosefonds

'He never gave up on any difficult situation during his long dedication of more than 10 year for TB and for Indonesia, he is such an inspiration for us young generation to keep on passion and focus on some working.'

Yoesrianto Tahir, Otsuka Indonesia Pt

'Pak Jan Voskens was an Indonesian TB fighter, he was able to socialize with all level of the people even in the remote areas and he became familiar with everybody.'

Darman alias Ucok

'It is very sad news that ends a long tragic illness that a person like Jan, always gentle, kind, competent and motivated, had to suffer.'

Mario Raviglione, WHO

Meer condoleances en herinneringen aan Jan Voskens op: www.kncvtbc.org/en/condolencejan